

פרשת תרומה

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת תרומה תשפ"ד (שנה ז' גליון 153)

פרשת תרומה בולטת בהקדמה מיוחדת שכתב רבנו הרמב"ן לפרשה (סוד המשכן ובית המקדש) כמו בפתיחה לכל אחד מחמשת חומשי תורה, פרשה נוספת עליה יש הקדמה היא פרשת וישלח (רמז לדורות).

הקדמת הרמב"ן לפרשה

כאשר דבר ה' עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצוות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו ז"ל עם הגרים שבאים להתיחד (יבמות מז:), וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה רבינו, וכתר עמם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלקים, כאשר התנה עמהם מתחילה ועתה אם שמועו תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (לעיל יט ה), ואמר (שם פסוק ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל.

והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם, ולכך צוה תחילה על דבר המשכן, שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל.

והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (פסוק כב) ונודעתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. על כן הקדים הארון והכפורת בכאן, כי הוא מוקדם במעלה. וסמך לארון השולחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על עניין המשכן שבעבורם נעשה.

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני, שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר וישפן כבוד ה' על הר סיני (שם כד, טז). והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני.

והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבו בהם, יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן ממה שאמר שלמה בתפילתו בבית המקדש: "ה' אלקי ישראל" כמו שאמר בהר סיני "ויקראו את אלקי ישראל" (כד, י).

מפורש בדברי הרמב"ן שעיקר השראת השכינה במשכן הוא במקום הארון, "והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" וכן הוא ברמב"ן (דברים י, א): "והיתה מצוה הראשונה ועשו ארון עצי שיטים (שמות כה י) כי היא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הכרובים". וכן כתב עוד בהשגות לספר המצוות עשה לג.

אך בשיטת הרמב"ם נראה ביאור אחר - שעיקר השראת השכינה הוא בעבודת הקרבנות. וכתב בריש הלכות בית הבחירה: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקרבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש" הרי שהעמיד את עיקר המטרה בהקרבת הקרבנות. ובספר המצוות (עשה כ) כתב: "היא שציוונו לבנות בית עבודה בו יהיה ההקרבה וההבערת האש תמיד... וכבר בארנו שזה הכלל כולל חלקים ושהמנורה והשולחן והמזבח וזולתם כלם הם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש".

ובספר "יקב אפרים" צידד שלא נחלקו הרמב"ן והרמב"ם, אלא הרמב"ן איירי במשכן שהיה במדבר, והרמב"ם איירי במקדש שהיה בירושלים. [חדרי קודש, השלמות]

אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן. [כה, ז]

לשון רש"י: (להלן כה כ) על שם שעושיין לה בזהב מושב כמין גומא ונותנין האבן שם למלאת הגומא, קרויין אבני מלואים ומקום הגומא קרוי משבצת. לאפוד ולחשן, אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. ואיננו נכון בעיני כלל: שיקרא אותם עתה אבני מלואים על שם שעתיד עוד לצוות למלא בהם הגומא שיעשו להם. ועוד, כי גם אבני שהם היו מוסבות משבצות זהב ולא קרא אותם מלואים.

אונקלוס תרגם מרמזן (ס). והוא שעשו מלמטה מושב כמדת האבן, ומוציאין ממנו מזלג שלש השיניים שיאחזו את האבן. וכן יעשו גם היום בכל אבן יקרה בטבעות, כדי שתהא נראית מכל צד ולא יטמן יפה והדרה בתוך הגומא. תדע לך שהוא כן, שהרי שתי שרשרות זהב התחובות בשתי הטבעות שבחשן, תקועים במשבצות שבכתפות האפוד (להלן כה כה). ואם המשבצות בתים הם למושב אבנים, היאך יתקעו בהן שרשרות, ומה ישמשו שם גומות שבהן. אבל הם מזלגות כמו שאמרנו, ונקבי השרשרות נכנסים בהן.

אבל ענין מלואים הוא, שההינה האבנים אבני שלמות, שנבראו כך ולא תהיינה אבני גזית שנכרתו ממחצב גדול או שנחצב מהן כלום, כי גם בתולדת ידוע שאין שלמות כחות האבנים היקרות והסגולות שבהן, זולתי באבן אשר היא כחלוקי אבנים מן הנחל. ולכך תרגם אונקלוס "אשלמותא" כי לשון מלוי כלים או גומא בתרגומו מלוי ממש ותמלא כדה (בראשית כד טז).

הגליון הוקדש: לעילוי נשמתו המהורה של עמוד התפילה עמוד העבודה ועמוד התורה אשר כעוז ותעצומות הלך לפני המהנה כעמוד א"ש מרן הגאון הגדול רבי שמואל בן גאון ישראל רבי שלמה זלמן אויערבאך זי"ע"א (נלב"ע ט' אדר תשע"ה ת.נ.צ.ב.ה)

להערות הארות והצטרפות: V0527174410@GMAIL.COM
מיועד לעורר את לב הלומדים ואינו תחליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ם

כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל פְּלִי וְכֵן תַּעֲשֵׂוּ . [כה ט]

לדורות אם יאבד אחד מן הכלים, או כשתעשו כלי בית עולמים כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, בתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא יהיה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו. **לשון רבינו שלמה.**

ולא ידעתי שיהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים בתבנית אלו, ומזבח הנחשת עשאו שלמה עשרים אמה ארך ועשרים רחב (דברי הימים ב ד א). **ור' אברהם** אמר וכן תעשו הכלים, כי בתחלה אמר: ועשו לי מקדש (כה ה). **ועל דרך הפשט** אין צורך לכל זה, **אבל בא הכפל לחזק וזירו**, אמר: ועשו לי מקדש (כה ה) - בית וכלים כמקדש מלך ובית ממלכה (עמוס ז י), ושכנתי בתוכם (כה ה) - בבית ובכסא הכבוד אשר יעשו לי שם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן הזה אשר אמרתי שאשכון בו בתוכם, ואת תבנית כל כליו. וכפל וכן תעשו - **כלכם בזריזות וחריצות**, והוא כהכפל: ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו (לס ט), כי מפני שהוא צוה אמר וכן תעשו.

בספר "קרבן פני משה" תמה, **שהרמב"ם** בספר המצוות (מצות עשה כ) כתב שמצות "ועשו לי מקדש" כולל גם את הכלים, **והרמב"ן** (עשה לג) משיג עליו, וכותב: "ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב הרב שאמר שהם מחלקי המקדש לפי שאין הכלים חלק מהבתים... ואינו מעכבות זו את זו ומקריבים בבית אף על פי שאין בו כלים". והרי לכאורה זה סותר לדבריו כאן, שסובר שמקדש כולל בית וכלים. ובספר **"יקב אפרים"** מיישב שכיון שאחר כך נפרטים הכלים בציווי לעצמם, וגם אינם מעכבים זה את זה, לכן הם נמנים למצוה בפני עצמה. והם כמו מצות תפילין של יד ושל ראש, כפי שכותב **הרמב"ן בהשגותיו** בסוף שורש י"א כיון שהם שני מעשים ואינם מעכבים זה את זה, לכן נמנים **כשתי מצוות**.

וְעֲשׂוּ אַרְוֹן עֲצֵי שְׁטִיִּים אֲמָתִים וְחֲצֵי אֲרָכּוֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי רָחְבוֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ . [כה י]

יחזור אל בני ישראל הנזכרים למעלה, ואחרי כן: וצפית אותו (כה יא), ויצקת לו (כה יב), **וכולן בלשון יחיד, כי משה כנגד כל ישראל.**

ויתכן שירמוז שיהיו כל ישראל משתתפין בעשיית הארון בעבור שהוא קדוש משכני עליון, ושיזכו כולם לתורה. וכן אמר במדרש רבה (שמות רבה לד ב) מפני מה בכל הכלים כתוב: ועשית, ובארון כתיב: ועשו ארון, א"ר יהודה בר' שלום אמר הקב"ה יבאו הכל ויעסקו בארון שיזכו לתורה. **והעסק, שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט, או שיכוננו לדבר.**

כתב הרמב"ן בהשגות לספר המצוות: אין כל הכלים בכלל מצות בנין בית המקדש [ולא כדעת הרמב"ם בעשה כ' דמצות עשיית כל הכלים הוא בכלל בנין בית המקדש]. ולזה כתב הרמב"ן שם דמצות עשיית השולחן בכלל מצות לחם הפנים, ומצות עשיית המנורה בכלל מצות הדלקת הנרות, וסיים הרמב"ן **דהארון באמת נמנה כמצוה בפני עצמה**, וכן העלה הרמב"ן [בסוף הלאוין מצוה יח] **"לעשות ארון וכפורת"**. (ובדרך מצוותיך הסביר, כי דעת הרמב"ם שעשיית הארון והכפורת מכלל מצות "ועשו לי מקדש", כי תבנית המקדש הוא להיות בו הכלים שיעדה לו התורה, ולכן לא נאמר הרמב"ם כמצוה בפני עצמה).

וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָרָהָב סָבִיב . [כה כד]

לשון רש"י. שהשולחן שם עושר וגדולה הוא, כמו שאומרים שולחן מלכים. וכתב הרמב"ן: וכן הדבר, **שזה סוד השולחן, כי ברכת השם מעת היות העולם, לא תברא יש מאין אבל עולם כמנהגו נוהג,** דכתיב (בראשית א לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. **אבל כאשר יהיה שם שרש דבר, תחול עליו הברכה ותוסיף בו,** כאשר אמר אלישע הגידי לי מה יש לך בבית (מלכים ב ד, ב) וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים. ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר (מלכים א יז, טז) **וכן השולחן בלחם הפנים, בו תחול הברכה, וממנו יבא השובע לכל ישראל.** ולכך אמרו כל כהן שמגיעו כפול אוכל ושבוע (יומא לט).

נמצא שתכלית מצות השולחן במקדש הייתה לצורך הברכה שתבוא על ידו לישראל. וכן כתב החינוך (מצוה צז) בשם רבינו הרמב"ן: "משרשי המצוה, שציונו האל ברוך הוא מצוה תמידית בלחם לפי שבו יחיה האדם, ועל כן צריך אליו להיות הברכה מצויה בו תמיד, ומתוך עסקנו בו לקיים עליו מצות השם יתברך יהיה הרצון והברכה חלים עלינו ויתברך במעינו, כי בכל שעושה בו האדם רצון השם יתברך בו, הוא מתברך, ולפי כל ענין וענין שישים מגמת פניו ומחשבותיו ועסקיו בדבר מצוה, לפיהן מעין הברכה נובע עליו. וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל".